

The effects of storytelling on promoting a sense of altruism in 7 to 12-year-old boys: Case study of elementary school's boys in Kermanshah

Hadis Bagheryan

MSc in KIS, Faculty of Social Science, Razi University, Kermanshah, Iran
hadisbagheryan1385@gmail.com

Amin Zare (Corresponding Author)

Assistant Prof., Department of KIS, Faculty of Social Science, Razi University, Kermanshah, Iran
a.zare@razi.ac.ir

Mohsen Golmohamadian

Assistant Prof., Department of Consulting, Faculty of Social Science, Razi University, Kermanshah, Iran
mgolmohammadian@razi.ac.ir

Abstract

Purpose: Childhood is one of the most important periods in the formation of people's character which the positive points as an integral part of the human being can be strengthened with a variety of indirect methods. According to this fact, storytelling can be among the attractive methods that are very effective since it arouses emotions and curiosity of the child, and is useful in teaching a variety of concepts, including altruistic behaviors. Accordingly, this study was aimed to determine the effect of storytelling on growing the altruistic feelings and behavior of primary school boys aged 7 to 12 in Kermanshah.

Method: This research is an applied and quasi-experimental study using a pretest-posttest design on an experimental group and a control group. The study population consisted of 20 boys aged 7 to 12 years old in Kermanshah. Since the research was conducted in summer and there was no access to educational facilities, the study sample (who lived in Kermanshah) was selected by using the available sampling method. There were 10 persons in both pre-test and post-test groups. The parents' form of the standard Goodman (1997) altruistic questionnaire was used for pre-test and post-test, and parents of the children responded to these questionnaires by observing their behavior in two phases. Parents were tested in both groups. The experimental group was influenced by the story-reading variable for eight sessions held from August to September 2017 in Imam Ali Public Library in Kermanshah. All eight storybooks were related to children's altruistic behavior. At the end of the

intervention, the parents of both groups completed the post-test. To determine the effects of storytelling on altruism in Kermanshah boys Mann-Whitney and Wilcoxon tests were used.

Findings: Descriptive data showed that the level of altruism of boys aged 7 to 12-year-old is above average and desirable. Furthermore, the findings of statistical tests indicated that storytelling sessions increased the altruism of children. The difference between the pre-test of the control and experimental groups was not significant, but the post-test altruism level of the experimental group increased compared to the control group, which suggests that the storytelling intervention increased altruism in the Kermanshahi boys under study.

Originality/value: For the first time, the present study experimentally showed that storytelling increases the altruistic sense of 7 to 12-year-old boys. This finding demonstrates the applicability of storytelling in educating children and solving their problems and suggests that storytelling should be used in educational and clinical settings as an optimal entertaining teaching method.

Keywords: Storytelling, Elementary school children, Altruism

Citation: Bagheryan, H., Zare, A., & Golmohamadian, M. (2020). The effects of storytelling on promoting a sense of altruism in 7 to 12-year-old boys: Case study of elementary school's boys in Kermanshah. *Research on Information Science & Public Libraries*. 26(3), 499-520.

Research on Information Science and Public Libraries, 2020, Vol.26, No.3, pp. 499-520

Received: 8th February 2020; Accepted: 25th April 2020

© Iran Public Libraries Found

تأثیر قصه‌خوانی بر ارتقای حس نوع‌دوستی پسران ۷ تا ۱۲ ساله: مطالعه موردی پسران دانش‌آموز دبستانی شهر کرمانشاه

حدیث باقریان

کارشناس ارشد، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران
Hadisbagheryan1385@gmail.com

امین زارع (نویسنده مسئول)

استادیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران
a.zare@razi.ac.ir

محسن گلمحمدیان

استادیار، گروه راهنمایی و مشاوره، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، ایران
mgolmohammadian@razi.ac.ir

چکیده

هدف: دوران کودکی از مهم‌ترین زمان‌ها در شکل‌گیری شخصیت افراد است که می‌توان با انواع روش‌های غیرمستقیم در تقویت نقاط مثبت آن که جزء ذاتی وجود هر انسانی است کوشید. در این میان، قصه‌خوانی می‌تواند یکی از روش‌های جذابی باشد که به دلیل برانگیختن احساسات و همچنین کنجکاوی کودک بسیار تأثیرگذار باشد و در آموزش انواع مفاهیم از جمله رفتارهای نوع‌دوستانه مفید واقع شود. این پژوهش با هدف تعیین تأثیر قصه‌خوانی بر افزایش احساس و رفتار نوع‌دوستانه پسران دبستانی شهر کرمانشاه صورت گرفته است.

روش: در چهارچوب روش شبه‌تجربی و در قالب یک طرح پیش‌آزمون و پس‌آزمون با گروه آزمون و کنترل، ۲۰ پسر ۷ تا ۱۲ ساله با روش نمونه‌گیری دردسترس در شهر کرمانشاه انتخاب و در دو گروه ۱۰ نفره جای گرفتند. گروه آزمایش در هشت جلسه از مرداد تا شهریور ۱۳۹۸ در کتابخانه عمومی امام علی (ع) واقع در شهر کرمانشاه تحت تأثیر متغیر قصه‌گویی قرار گرفت و هشت قصه مرتبط برای آن‌ها خوانده شد. گروه کنترل هیچ مداخله‌ای دریافت نکرد. پس از پایان مداخله از هر دو گروه آزمون به عمل آمد تا تأثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته نوع‌دوستی مشخص شود.

یافته‌ها: نتایج نشان داد قصه‌خوانی باعث افزایش نوع‌دوستی کودکان گروه آزمایش شده است، اما در نوع‌دوستی پیش‌آزمون و پس‌آزمون گروه کنترل تفاوت معناداری مشاهده نشد.

اصالت/ارزش: پژوهش حاضر برای نخستین بار به‌شیوه تجربی نشان داد قصه‌خوانی باعث افزایش حس نوع‌دوستی پسران ۷ تا ۱۲ ساله می‌شود. این یافته قابلیت کاربرد قصه‌خوانی را در آموزش کودکان و حل مشکلات آن‌ها نشان می‌دهد و پیشنهاد می‌کند از قصه‌خوانی در فضاهای آموزشی و بالینی به‌عنوان یک روش تعلیمی بهینه و در عین حال سرگرم‌کننده استفاده شود.

کلیدواژه‌ها: قصه‌خوانی، کودک دبستانی، نوع‌دوستی.

استناد: باقریان، حدیث؛ زارع، امین و گلمحمدیان، محسن (۱۳۹۹). تأثیر قصه‌خوانی بر ارتقای حس نوع‌دوستی پسران ۷ تا ۱۲ ساله: مطالعه موردی پسران دانش‌آموز دبستانی شهر کرمانشاه. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*. ۲۶(۳)، ۴۹۹-۵۲۰.

تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی. دوره ۲۶، شماره ۳، صص ۴۹۹-۵۲۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۱/۲۰؛ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۲/۰۶

© نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور

مقدمه

بر اساس نظریه یادگیری اجتماعی بندورا^۱ (۱۹۸۹)، رفتار انسان محصول یادگیری‌های پیشین اوست؛ به تعبیر دیگر، رفتار کنونی، متأثر از تقویت‌های گذشته است. در هر موقعیتی، شخص رفتارهای معینی را می‌آموزد که بر اثر تکرار ممکن است به صورت عادت دربیاید و وقتی شخص دوباره در آن موقعیت قرار بگیرد سعی خواهد کرد همان رفتار عادت‌شده را دوباره انجام دهد (کریمی، ۱۳۸۱) و بر همین اساس رفتار نوع‌دوستی نیز ریشه در یادگیری گذشته دارد و فرایندهای پاداش و تنبیه و نیز مشاهده الگو بر انجام رفتارهای نوع‌دوستانه در بزرگ‌سالی اثرگذار است (لیپا، ۱۹۹۴). پژوهش‌هایی که در گذشته و در زمینه ایجاد رفتارهای نوع‌دوستی انجام شده نشان داده است کودکانی که از این ویژگی برخوردارند دارای سطح سلامت بالاتر و توانایی‌های تحصیلی بهتری هستند، اما برخلاف آن، کودکان دارای رفتارهای ضد اجتماعی تنها، غمگین، عصبی و مهارت‌های تحصیلی کمتری نسبت به دیگران دارند (یاعلی و گرجی، ۱۳۹۵). برای رفع هر مشکل یا بهبود رفتارهای مثبت باید متناسب با آن عمل کرد و بی‌شک به واسطه راهکارهایی که برای بزرگ‌سالان اعمال می‌شود نمی‌توان برای بهتر کردن رفتار یا درمان برخی مسائل استفاده کرد. در واقع، نمی‌توان از کودکی که همه‌چیز را به شکل بازی می‌بیند و در هر حالتی حتی وقتی عصبانی و بی‌حوصله است، با بازی به تخلیه هیجانات درونی خود می‌پردازد انتظار داشت برای بهتر کردن برخی رفتارهایش یا تلاش برای حذف مشکلش مانند افراد دیگر در مقابل یک مشاور بنشیند و درباره راه‌های بهبودش صحبت کند؛ از این رو، لازم است که برای کودکان از روش‌های متناسب با سن و رویه آن‌ها استفاده کرد (بابایی حسن سرا و قلندری، ۱۳۹۷).

از جمله روش‌های آموزش غیرمستقیم کودک می‌توان به مداخلات شناختی-رفتاری (گنجبه، مهرابی‌زاده‌هنرمند، داوودی و زرگر، ۱۳۹۴)، بازی و بازی‌درمانی (رضایی، ۱۳۹۷)، هنردرمانی (خلیلی‌مقدم، حسنی، رحیمی، ۱۳۹۷)، نمایش خلاق (علوی لنگرودی و رجایی، ۱۳۹۵) و قصه‌گویی (بابایی حسن سرا و قلندری، ۱۳۹۷) اشاره کرد. قصه‌گویی که یکی از روش‌های تأثیرگذار این حوزه است، راهی مطلوب برای برقراری ارتباط با کودک و انتقال ارزش‌ها و

1. Bandura

2. Lippa

تغییرات مثبت در حیطه‌های مختلف زندگی برشمرده شده است (اصغری، اخوان و قاسمی جونبه، ۱۳۹۷). قصه‌ها می‌توانند پاسخی به کنجکاوی کودک باشند که زمینه‌ساز رشد فکری، ذهنی و روحی و همچنین تقویت قوه تخیل وی می‌شود (واحدی، قلتاش و چرخ‌آبی، ۱۳۹۸). در فرایند شنیدن و یا خواندن قصه، کودک کاملاً با شخصیت‌ها و حوادث داستان همراه می‌شود و آن‌ها را با دیگر رخدادهای زندگی خود همسان می‌پندارد. شنیدن قصه امکان تصویرسازی را برای وی فراهم می‌کند و او شخصیت‌ها، کنش‌ها و همچنین نتایج را در ذهن خود متصور می‌شود و آن را به زندگی شخصی خود ربط می‌دهد (میری، شریفی و استاجی، ۱۳۹۹).

شاید تأثیرگذارترین مطلب درباره اهمیت قصه‌گویی برای کودکان از افلاطون در کتاب جمهوری باشد که می‌گوید: «باید پرستاران و مادران را وادار کنیم که فقط حکایت‌هایی را که پذیرفته‌ایم برای کودکان نقل کنند و متوجه باشند که پرورشی که روح اطفال به وسیله حکایات حاصل می‌کند، به مراتب بیش از تربیتی است که جسم آن‌ها به وسیله ورزش پیدا می‌کند (رحمان‌دوست، ۱۳۸۱). در جایی دیگر هم بیان می‌کند که «ای کاش کودکان یونان افسانه‌هایی از آسپ^۱ را همراه با شیر مادرانشان یکجا می‌نوشتند» که نشان از تأثیر فوق‌العاده قصه بر روح و روان کودک دارد (رادبخش، محمدی‌فر، کیان‌ارثی، ۱۳۹۲).

داستان‌ها دارای قدرتی هستند که می‌توانند فرایند آموزش را به دنیایی تخیلی تبدیل کنند که پر از شخصیت‌های جالب و هیجان‌انگیز است. داستان‌خوانی می‌تواند از مفیدترین فنون جذب کودک و نوجوان باشد که فرد را به یادگیری، تخیل مفید، خلاقیت و تفکر انتقادی سوق دهد (ایزاه و ماتیران^۲، ۲۰۱۵). چهارچوب قصه گزینه منحصربه‌فردی است که باید در امر آموزش از آن بهره بسیار برد؛ هنگامی که آموزش در خلال قصه مطرح می‌شود نسبت به زمانی که به‌طور مستقیم ارائه می‌شود احتمال به کارگیری و تعمیم آن‌ها توسط کودک در زمینه‌های مشابه نیز افزایش می‌یابد (یحیی‌محمودی، صالحی، ناصح و تیزدست، ۱۳۹۲ به نقل از هفتر^۳،

۱. آسپ یا ایزوپ (Aesop) از نویسندگان (برده‌ای) یونانی است که برخی راز ماندگاری حکایت‌های او را بهره‌گیری از ماجراهای خیالی می‌دانند که برای جانوران اتفاق می‌افتد اما نتیجه اخلاقی آن برای زندگی انسان‌ها مفید است. افسانه‌های او منشأ بسیاری از امثال و حکم هستند و حتی ناصرخسرو و مولانا نیز برخی حکایت‌هایش را به نظم درآورده‌اند.

2. Izzah & Mutiarain

3. Heffner

۲۰۰۳). قصه را می‌شود تلقین شفاف‌بخشی دانست که باعث کاهش اضطراب کودک می‌شود، به‌نحوی که کودک با همسان‌پنداری خود با شخصیت‌ها و موقعیت‌های قصه می‌تواند عواطف خود را بهتر بشناسد و همدلی با احساس دیگران را بیاموزد (اسکواریز^۱ و همکاران، ۲۰۱۴). رسولی، محمدی‌سیرت و حسینیان (۱۳۹۹) هم قصه گفتن و قصه خواندن را یک روش مدیریت دانش و توزیع اطلاعات و جهت دادن به رفتار مخاطب در طی زمان بیان می‌کنند.

از مؤلفه‌های مهم رشد اخلاقی می‌توان به ایجاد حس نوع‌دوستی در میان انسان‌ها اشاره کرد که باید آموزش آن را از سن کم پایه‌ریزی کرد که بتواند زمینه‌ساز رفتارهای مثبت فرد در آینده شود. آموزش مهارت‌های زندگی به کودکان نیازمند برنامه‌ای به‌منظور ارتقای سلامت روان و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی است که بتواند نقش مهمی را در این حیطه ایفا کند، طوری که کودک در آینده بتواند به‌نحوی مثبت با مقتضیات و کشمکش‌های زندگی در عصر جدید روبه‌رو شود و به‌راحتی از آن عبور کند. از این‌رو، باید در دوره پیش‌دستانی و دبستان از روش‌هایی استفاده کرد که کودک به‌طور غیرمستقیم مفاهیم، محتوا، گرایش و نگرش‌های خاصی را دریافت کند (کریمی، مهرافزون و جعفری، ۱۳۹۶). بر اساس گزارش سازمان جهانی بهداشت^۲ در سال ۲۰۰۶، از سال ۲۰۱۰ به بعد کمتر کسی قادر خواهد بود بدون کسب مهارت‌های اجتماعی زندگی رضایت‌بخشی داشته باشد و این بستگی به توانایی دولت‌ها، سازمان‌ها و خانواده در آموزش این مهارت‌ها خواهد داشت؛ در واقع، مهارت‌های اجتماعی می‌توانند شامل انواع رفتارهای نوع‌دوستی شوند که شخص در اجتماع با دیگر افراد خواهد داشت. بر اساس مستندات، ایران نیز یکی از بالاترین نرخ‌های وقوع حوادث طبیعی و غیرطبیعی را در جهان داراست که باز هم لزوم انواع آموزش‌ها را درباره این مواقع آشکارتر می‌کند (صدیق‌سروستانی و عنبری، ۱۳۸۳). طبق نتایج پژوهش‌های محسنی (۱۳۷۹) و رفیع‌پور (۱۳۷۷) در ایران، به‌ویژه پس از وقوع حوادث سطح کلان مانند زلزله بسیاری از مردم مایل هستند به قربانیان کمک کنند. با این حال، به نظر می‌رسد تمایل به نوع‌دوستی در سطح خرد، مانند روابط روزمره اجتماعی به‌خصوص جوامع شهری در حال کاهش است (احمدی، ۱۳۸۸) و این لزوم پیگیری و ملاحظات را بیشتر می‌کند.

1. Squires 2. World Health Organization

فعالیت‌هایی که جنبه مثبت اخلاقی داشته باشد وقتی در بزرگسالی انجام می‌شود که در کودکی در هر فرد نهاده شده باشد (ژیا و کرتنر^۱، ۲۰۱۷). با آشنا کردن کودکان با اصول اخلاقی و متعهد شدن آن‌ها به این اصول می‌توان به داشتن جامعه‌ای بالنده، پویا و اخلاق‌مدار امیدوار بود (کهریزه، رضاییان فرجی و زندی‌پور، ۱۳۹۷). تیونه، لینسن و آلوفس^۲ (۲۰۱۳) نیز بر این عقیده‌اند که کودکان در چهارچوب بازی یا داستان با واقعیت نیز مرتبط هستند و این دو می‌تواند بر چگونگی تصمیم‌گیری آن‌ها در زندگی روزمره تأثیرگذار باشد، مثلاً با طرز بازی یا چگونگی هدایت قصه‌ها می‌شود این را دریافت که کودک می‌تواند عوامل تأثیرگذار را بشناسد و با اضافه یا حذف عامل مذکور نتیجه را حدس بزند. داستان‌ها چشم‌انداز جدیدی را ارائه می‌کنند و تجربه‌های دیگران را که درک کامل‌تری از یک رویداد دارند به‌نحو جذابی به نمایش می‌گذارند (درام^۳، ۲۰۱۳). شخصیت‌های یک قصه نمایندگان واقعی زندگی هستند که ارزش‌ها و احساسات را در قالبی متنوع ارائه می‌کنند (کوچ^۴، ۱۹۹۸) و شنونده نیز با توجه به بافتی که در آن قرار دارد (اعم از شرایط فرهنگی، اجتماعی و حتی شخصی که قصه توسط او بازگو می‌شود) قصه را می‌شنود و قضاوت و تفسیرهای خود را برای اتخاذ یک تصمیم انجام می‌دهد (پلکینگ‌هرن^۵، ۲۰۰۷). در واقع، نمی‌توان در تمامی اوقات مفاهیم روان‌شناختی را به‌وسیله تجربه و به‌طور مستقیم به کودک منتقل کرد اما می‌شود با روش‌های مختلف و به کمک آن به هدف‌هایمان نزدیک‌تر شویم. قدرت داستان‌ها قرن‌هاست که شناخته شده است؛ قصه‌ها الگویی طبیعی از فکر کردن است که پیش از آغاز تحصیل آن را فرا می‌گیریم، به گونه‌ای که برخی محققان ادعا می‌کنند: دانش امروزی ما از داستان‌های گذشته می‌آید (صالح‌زاده، ۱۳۹۱ به نقل از شنگ و آبلسون^۶، ۱۹۹۵).

لاتانه و دارلی^۷ (۱۹۷۰) نیز در چهارچوب نظریه تصمیم‌گیری^۸ به فرایندهای پیچیده شناخت اجتماعی و تصمیم‌گیری اشاره می‌کنند. به‌زعم آن‌ها، انسان در برابر هر موقعیتی خودبه‌خود واکنش نوع‌دوستانه نشان نمی‌دهد؛ بلکه باید به تمامی مراحل زیر جواب مثبت دهد: درک موقعیت، تفسیر موقعیت به‌صورت کمک‌خواهی، بر عهده گرفتن مسئولیت، پیدا کردن راه کمک‌رسانی، تصمیم‌گیری برای مداخله. اما در این باره آگوست کنت^۹ را تقریباً می‌توان

1. Jia & Krettenauer
4. Koch
7. Latane & Darley

2. Theune, Linssen & Alofs
5. Polkinghorne
8. Decision Making Theory

3. Drumm
6. Schang & Abelscon
9. Auguste Comte

نخستین کسی دانست که برای مفهوم و کاربرد نوع دوستی را اولین بار به صورت رسمی به کار برد و معتقد بود در هر انسانی دو نیرو یا انگیزه مجزا وجود دارد؛ یکی از آن‌ها معطوف به خود و در تعقیب منافع خود است که خودخواهی است و دیگری معطوف به دیگران و هم سو با منافع آنان و نوع دوستی است. از نظر وی، نوع دوستی شالوده زندگی در جامعه است (اسکات و سگلو^۱، ۲۰۰۷). این مفهوم ترجمه واژه Altruism است که از ریشه Alter به معنای غیر، دیگر و دیگری گرفته شده و بیانگر رفتاری است که هدف آن نفع رسانی به دیگران است (سایمونز^۲، ۱۹۹۱). ساروخانی (۱۳۷۰) نیز رفتار نوع دوستانه را فعالیت‌هایی می‌داند که پاسخی مثبت به رفاه و نیاز دیگران هستند و هدفشان کمک به اطرافیان و رساندن نفع به آن‌ها است. از جمله این رفتارها می‌توان به سهیم شدن، محبت کردن، توجه نشان دادن، همکاری کردن، حمایت و نجات دادن دیگران از خطر و احساس همدلی کردن با افراد دیگر اشاره کرد (الول^۳، ۲۰۰۲). بررسی ییم، بارنس، کلنتر و مک کرک^۴ (۱۹۷۸)، در زمینه کمک رسانی به فردی که در محل رفت و آمد دیگران روی زمین افتاده بود و نیز پژوهش‌های اسپرافکین، لایبرت و پولس^۵ (۱۹۷۵) نشان می‌دهد که نوع دوستی ارتباط مستقیم و معنادار با مشاهده یا عدم مشاهده الگوهای نوع دوستی دارد که می‌شود آن را طی آموزش در جهت مثبت تقویت کرد.

اگرچه فرایند قصه گویی یکی از علایق طبیعی همه انسان‌هاست، اما اندیشمندان بزرگی همچون افلاطون هم (در کتاب جمهوری خود) اساس تربیت بر پایه آن را در سنین کودکی که بهترین زمان آموزش پذیری است دانسته‌اند و استفاده از آن را توصیه کرده‌اند (سلیمانی‌نژاد و سودی، ۱۳۹۳). از این رو، در این زمینه، پژوهش‌های گذشته تلاش‌های بسیاری برای سنجش اثر گذاری متغیر قصه خوانی رفتارهای مختلف کودکان صورت داده‌اند، اما این مطالعات بدون در نظر گرفتن اثربخشی قصه خوانی بر متغیر نوع دوستی پسران با رویکرد مثبت‌انگارانه بوده است؛ بر همین اساس و نیز با توجه به موارد گفته شده، این پژوهش در صدد تعیین اثربخشی قصه خوانی گروهی بر نوع دوستی کودکان دبستانی در پی یافتن پاسخ به این پرسش است که آیا قصه خوانی برای کودک می‌تواند احساس نوع دوستی را در وی افزایش دهد و او را به سمت رفتارهای نوع دوستانه سوق دهد؟

1. Scott & Seglow

4. Beaman, Barnes, Klentz & Mcquirk

2. Simons

5. Sprafkin, Liebert & Poulos

3. Elwell

روش‌شناسی

پژوهش حاضر یک مطالعه کاربردی نیمه تجربی با پیش‌آزمون و پس‌آزمون همراه با گروه کنترل است. جامعه پژوهش ۲۰ پسر ۷ تا ۱۲ ساله بودند. با توجه به انجام این پژوهش در فصل تابستان و عدم دسترسی به مکانی آموزشی مانند مدرسه یا پیش‌دستانی، از روش نمونه‌گیری دردسترس (افراد نمونه ساکن شهر کرمانشاه بودند) استفاده شد. دانش‌آموزان به‌صورت تصادفی در دو گروه ۱۰ نفره جای گرفتند. از موارد مهم در مطالعات تجربی، کنترل متغیرهای تأثیرگذار بر پژوهش است که در این پژوهش متغیرهای جنسیت (تمام دانش‌آموزان پسر بودند)، مقطع تحصیلی (انتخاب دانش‌آموزان مقطع دبستان)، پایه تحصیلی (توزیع یکسان دانش‌آموزان هم‌پایه در دو گروه آزمایش و کنترل) و سطح اقتصادی و اجتماعی (از طریق انتخاب منطقه سکونت یکسان یعنی ناحیه ۷ شهر کرمانشاه) کنترل شده‌اند. برخی از متغیرهای مداخله‌گر که در همه مطالعات تجربی مطرح هستند به‌نحو زیر کنترل شده‌اند:

عامل زمان: زمان آزمایش یک ماه بیشتر طول نکشید و تأثیر این متغیر چندان نبود؛ عامل بلوغ: از آنجا که مدت زمان جلسات و همچنین کل آزمون کوتاه بود تغییرات روحی و جسمی زیادی را در پی نداشته است؛ وسیله اندازه‌گیری: در این پژوهش، از یک ابزار واحد و استاندارد برای گروه‌های آزمایش و کنترل در مراحل پیش‌آزمون و پس‌آزمون استفاده شد؛ تمایلات یا تعصبات: انتخاب افراد برای مطالعه داوطلبانه بوده و تقسیم آن‌ها در گروه‌های آزمایش و کنترل به‌صورت تصادفی صورت گرفته است؛ افت شرکت کنندگان: در طول آزمایش، افت شرکت کنندگان صورت نگرفته است؛ پس‌آزمون: در این پژوهش تلاش شد با استفاده از آزمون مان‌ویتنی پیش‌آزمون‌های دو گروه و همچنین پس‌آزمون‌های دو گروه با هم مقایسه شود تا تأثیر فرایند آزمون و آزمون مجدد در رفتار افراد مشخص شود؛ گزینش شرکت کنندگان ناهمگون: بدون وجود همانندی (مانند سن، مقطع و پایه تحصیلی یا مکان آزمودنی‌ها) میان دو گروه آزمایش و کنترل، مقایسه مفهومی نخواهد داشت که این امر در این پژوهش رعایت شده است؛ تحلیل آماری: در این پژوهش، از دو آزمون معتبر و متناسب با سؤال پژوهش به‌صورت هم‌زمان استفاده شده است تا از وجود معناداری و عدم معناداری اطمینان حاصل شود؛ سوگیری پژوهشگر: از آنجا که پاسخ‌دهندگان به پرسش‌نامه والدین بودند

که در جلسات مداخله حضور نداشتند، تحت تأثیر القائنات پژوهشگر نبودند. با این حال، متغیرهایی نیز به عنوان مداخله گر وجود داشتند که کنترل آن‌ها در این پژوهش امکان‌پذیر نشد، مانند قومیت، تک مقطعی بودن، و در بافت نوع دوستی قرار گرفتن والدین (ممکن است والد در بافت نوع دوستی قرار گیرد و بداند که همه سؤال‌ها و پاسخ‌ها درباره نوع دوستی است و با توجه به شرایط پاسخ دهد).

ابزار پژوهش، پرسش‌نامه استاندارد پنج‌سؤالی نوع دوستی برگرفته از پرسش‌نامه ۲۵ سؤالی توانایی‌ها و مشکلات گودمن^۱ (۱۹۹۷) (فرم والدین) برای کودکان ۳ تا ۱۶ ساله انگلیسی است که روایی آن‌ها در پژوهش‌های پیشین احراز شده است (روایی این پرسش‌نامه در ایران توسط وفایی و روشن (۱۳۸۵) احراز شده است). پرسش‌نامه توانایی‌ها و مشکلات گودمن (۱۹۹۷) دربرگیرنده پنج خرده‌مقیاس مشکلات سلوکی، نشانه‌های عاطفی، بیش‌فعالی، کمبود توجه، مشکلات با هم‌سالان و رفتار نوع دوستی بوده است که برای معلمان، والدین و خود کودکان قابل استفاده است. این پرسش‌نامه برای کودکان از طیف لیکرت سه‌مقیاسی و برای والدین و معلمان از طیف لیکرت پنج‌مقیاسی استفاده می‌کند. در این پژوهش از طیف لیکرت پنج‌مقیاسی برای والدین استفاده شده است. برای آزمون اعتبار پرسش‌نامه هم از نرم‌افزار آماری اسپس‌اس‌اس^۲ و روش ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد که عدد به‌دست‌آمده برای خرده‌مقیاس نوع دوستی در این پژوهش ۰/۷۵۸ است که بیانگر اعتبار قابل قبول این ابزار است. جلسات قصه‌گویی توسط پژوهشگر طی هشت جلسه و به مدت یک ماه به صورت هفته‌ای دو جلسه ۴۵ دقیقه‌ای از مرداد تا شهریور ۱۳۹۸ در کتابخانه امام علی شهر کرمانشاه برای ۱۰ پسر ۷ تا ۱۲ ساله گروه آزمایش با هدف ارتقای حس نوع دوستی برگزار شد. موضوع مشترک همه داستان‌ها رفتارهای نوع دوستی کودکان بود که توسط پنج نفر از محققان و صاحب‌نظران حوزه روان‌شناسی تأیید شده است. در ابتدا پس از توجیه والدین، فرم‌های پرسش‌نامه در مرحله پیش‌آزمون توسط آنان تکمیل شد؛ سپس، کودکان گروه آزمایش تحت آموزش نوع دوستی به روش قصه‌خوانی قرار گرفتند؛ گروه کنترل (۱۰ پسر ۷ تا ۱۲ ساله) هم هیچ مداخله‌ای دریافت نکرد. پس از اتمام برنامه آموزشی در مرحله پس‌آزمون، از والدین هر دو گروه خواسته شد که مجدداً فرم پرسش‌نامه را پاسخ گویند. محتوای جلسات برگزار شده به شرح مندرج در جدول ۱ آمده است.

1. Goodman

2. SPSS

جدول ۱. نحوه برگزاری جلسات

جلسه	فعالیت	مطالب مورد بحث
اول	دیدار با والدین و توضیح ضرورت و هدف قصه‌خوانی	با توجه به اینکه جلسات در تابستان و زمانی که هنوز مدارس بازگشایی نشده بودند طی دو روز و هر روز به مدت دو ساعت به طول انجامید.
دوم	رابین‌هود، ترجمهٔ بیتا صادقیان، انتشارات سایه‌گستر، دربارهٔ افزایش مهارت نوع‌دوستی	در حین خواندن قصه از کسانی که ماجرای قصه را می‌دانستند خواسته می‌شد که در قصه‌گویی مشارکت کنند و از بقیه هم دربارهٔ پایان و نتیجه داستان نظرخواهی می‌شد.
سوم	ملکهٔ زنبورها، نوشتهٔ مصطفی دوستی، انتشارات لیدا، مجموعه داستان‌های عامیانه با مفهوم همدلی و نوع‌دوستی و کمک به دیگران	از جلسهٔ سوم به بعد، با صحبت دربارهٔ محتوای جلسهٔ قبل و یادآوری نتیجه توسط خود بچه‌ها، قصهٔ بعدی پیگیری و گفته می‌شد.
چهارم	پسر فداکار، نوشتهٔ سارا توست، ترجمهٔ مریم رئوفی‌نژاد، انتشارات گویش‌نسو، از مجموعه داستان‌های اخلاقی با محوریت فداکاری، همدلی و نوع‌دوستی	از بچه‌ها خواسته شد که احساس خود و کاری را که خود اگر به جای قهرمان قصه بودند انجام می‌دادند بیان کنند.
پنجم	شیر، موش و شکارچی، بازنوشتهٔ شاگایراتا، ترجمهٔ سعید بهروزی، انتشارات افق، از مجموعه کتاب‌های فندق، با مفهوم همکاری، همدلی، نوع‌دوستی و دلجویی	قبل از این که قصه به پایان برسد از کودکان دربارهٔ پایان آن سؤال می‌شد که علاوه بر ایجاد جذابیت بیشتر ذهن آن‌ها نیز به چالش کشیده می‌شد تا آن موقعیت را به موقعیت‌های مشابه هم تعمیم دهند.
ششم	پر طاووس و خرس‌های طمع‌کار، نوشتهٔ مژگان مشتاق و بهروز واثقی، انتشارات ابوعطا، از مجموعه کتاب‌های کودک و مهارت‌های زندگی سیمرغ با موضوعیت همدلی، کمک به دیگران و نوع‌دوستی	در این کتاب‌ها، به دلیل تعدد اسامی ذکر شده سعی شد با خلاصه‌گویی و استفادهٔ بیشتر از تصاویر، هدف آموزشی را بیشتر مدنظر قرار داد.
هفتم	دختر کبریت‌فروش، نوشتهٔ هانس کریستین آندرسن، ترجمهٔ مریم بینایی، انتشارات قدیانی، با محوریت همدلی و نوع‌دوستی	اکثر کودکان قصه را شنیده بودند اما وقتی دوباره درباره‌اش با هم صحبت کردند می‌شد فهمید که علاوه بر افزایش همدلی و قرار دادن خود به جای آن‌ها در حد فهم خود می‌خواهند به افرادی همچون قهرمان قصه کمک کنند.

جلسه	فعالیت	مطالب مورد بحث
	چگونه می‌توان بال شکسته‌ای را درمان کرد، نوشته باب گراهام، ترجمه: بهمن رستم‌آبادی، کودکان در این جلسه تجربیات مشابه خود را بیان انتشارات کانون پرورش فکری کودکان و کردند و درست و غلط بودن آن را با یکدیگر به نوجوانان، از مجموعه کتاب‌های داستان‌های اشتراک گذاشتند. اجتماعی کودکان و حیوانات	
نهم	دیو و دلبر (زشت و زیبا)، بازنویسی مهدیه عطاردی، انتشارات: لیدا، با محوریت فداکاری، همدلی و نوع دوستی	از آنجا که این قصه را هم اکثر کودکان شنیده بودند، از خود آنان خواسته شد که هر کدام قسمتی از قصه را تعریف کنند و نتیجه آن هم در آخر توسط خود آن‌ها بررسی شد.

یافته‌ها

میانگین متغیر حس نوع دوستی در مرحله پیش‌آزمون برای هر دو گروه آزمایش و کنترل (۲۰ دانش‌آموز) ۳/۵۹ با انحراف استاندارد ۰/۹۱ است که بالاتر از حد متوسط (عدد ۳) است و می‌توان ادعا کرد که سطح نوع دوستی در جامعه پژوهش مورد نظر از سطح متوسط بالاتر است (جدول ۲).

جدول ۲. اطلاعات توصیفی پیش‌آزمون دو گروه آزمایش و کنترل

میانگین	انحراف استاندارد	حداقل نمره	حداکثر نمره
۳/۵۹	۰/۹۱	۱۹	۴۹

در جدول ۳، اطلاعات توصیفی پیش‌آزمون و پس‌آزمون برای دو گروه آزمایش و کنترل آمده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، برای گروه آزمایش، پس‌آزمون نسبت به پیش‌آزمون افزایش یافته، اما برای گروه کنترل پس‌آزمون کاهش یافته است.

جدول ۳. اطلاعات توصیفی پیش‌آزمون و پس‌آزمون برای دو گروه آزمایش و کنترل

گروه	پیش‌آزمون				پس‌آزمون			
	میانگین	انحراف استاندارد	حداقل نمره	حداکثر نمره	میانگین	انحراف استاندارد	حداقل نمره	حداکثر نمره
آزمایش	۳/۵۲	۰/۶۱۴	۲۱	۴۹	۴/۱۸	۰/۷۵۵	۲۶	۵۵
کنترل	۳/۵۸	۰/۶۰۲	۱۹	۴۷	۳/۵۶	۰/۶۸۸	۲۲	۴۹

از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف برای بررسی نرمال بودن توزیع متغیرهای پژوهش استفاده شد (جدول ۴). با توجه به این که سطح معناداری برای متغیر نوع‌دوستی در پیش‌آزمون و پس‌آزمون گروه آزمون و کنترل کوچک‌تر از ۰/۰۵ است در نتیجه داده‌ها دارای توزیع نرمال نبوده و از آزمون‌های ناپارامتریک برای تحلیل آنها استفاده می‌شود.

جدول ۴. نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف

آزمون	گروه	سطح معناداری	Z آماره
پیش‌آزمون	کنترل	۰/۰۲۵	۰/۳۰
	آزمایش	۰/۰۱۲	۰/۱۴
پس‌آزمون	کنترل	۰/۰۰۲	۰/۱۷
	آزمایش	۰/۰۲۱	۰/۲۱

نتایج آزمون ویلکاکسون در جدول ۵ نشان می‌دهد تفاوتی معنادار بین حس نوع‌دوستی پیش‌آزمون و پس‌آزمون گروه کنترل وجود ندارد، یعنی از نظر آماری میانگین رتبه متغیر نوع‌دوستی در پس‌آزمون گروه کنترل (۱۶/۴۵) تفاوتی با میانگین رتبه پیش‌آزمون همان گروه (۱۵/۰۲) ندارد و اختلاف مشاهده‌شده تصادفی است.

جدول ۵. اطلاعات آزمون ویلکاکسون برای مقایسه حس نوع‌دوستی گروه کنترل

گروه کنترل	تعداد	میانگین رتبه	مجموع رتبه‌ها	Z نمره	سطح معناداری
پس‌آزمون -	۹	۱۵/۰۲	۴۱۰/۰۰	۰/۵۵	۰/۰۷۰
پیش‌آزمون	۱۱	۱۶/۴۵	۴۹۸/۰۰		

در جدول ۶، نتایج آزمون ویلکاکسون نشان می‌دهد تفاوت متغیر حس نوع‌دوستی گروه کنترل در پیش‌آزمون و پس‌آزمون از نظر آماری معنادار است. طبق نتایج این جدول، میانگین رتبه حس نوع‌دوستی در زمان بعد از اجرای آزمون در گروه آزمایش (۲۰/۵) بیشتر از حس نوع‌دوستی قبل از برگزاری جلسات قصه‌گویی (۱۷/۲) بوده است که نشان‌دهنده تأثیر مثبت و معنادار برگزاری جلسات قصه‌گویی بر افزایش حس نوع‌دوستی میان کودکان است.

جدول ۶. اطلاعات آزمون ویلکا کسون برای مقایسه حس نوع دوستی گروه آزمایش

گروه آزمایش	تعداد	میانگین رتبه	مجموع رتبه‌ها	Z نمره	سطح معناداری
پس آزمون -	۷	۱۷/۲	۵۸۶/۰۰	-۴/۶۱	۰/۰۰۰
پیش آزمون	۱۳	۲۰/۵۰	۶۹۸/۰۰		

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به اینکه بین دو گروه پیش آزمون و پس آزمون گروه آزمایش تفاوتی معنادار وجود دارد در حالی که در گروه کنترل این چنین نیست، لذا در جواب به پرسش مطرح شده در پژوهش، کتاب خوانی با تأکید بر قصه‌گویی گروهی به‌روش داستان‌های گرینشی پیشنهاد شده بر تقویت روحیه و رفتار نوع دوستی گروه آزمایش تأثیر مثبت داشته است. این یافته با نتایج حاصل از یاعلی و گرجی (۱۳۹۵) مبنی بر اثر گذاری قصه‌گویی بر افزایش حس نوع دوستی هم‌سو است. سلیمانی‌نژاد و سودی (۱۳۹۳) نیز قصه‌های قرآنی را بر تقویت مهارت‌های اجتماعی و از جمله نوع دوستی مؤثر دانستند. نظریه‌پردازان یادگیری اجتماعی نوع دوستی را برحسب آموزش‌های گذشته افراد تعیین کرده‌اند و توجه عمده آنان به تأثیر پذیری از الگو در بروز نوع دوستی و رفتارهای اجتماعی دیگر است. با توجه به اینکه پژوهشی درباره تأثیر قصه‌گویی بر افزایش حس نوع دوستی کودکان در خارج از کشور یافت نشد، مطالعه بیمن، بارنس، کلنتر و مک کرک (۱۹۷۸) در زمینه کمک‌رسانی به فردی که در محل رفت و آمد دیگران روی زمین افتاده بود و نیز پژوهش‌های اسپرافکین، لایبرت و پولس (۱۹۷۵) درباره کمک‌رسانی نشان می‌دهد که نوع دوستی ارتباط مستقیم و معنادار با مشاهده یا عدم مشاهده الگوهای نوع دوستی دارد؛ این یافته‌ها نیز هم‌سو با نتیجه سؤال پژوهش است. این یافته پژوهش مبنی بر اثرات الگوی ذهنی مثبت برای تقویت روحیه نوع دوستی کودکان نیز با یافته‌های کیانگ، مورنو و رابینسون^۱ (۲۰۰۴) هم‌خوانی دارد.

یافته‌های پژوهش انجام شده حاکی از موفقیت آموزش کودکان به‌روش کتاب خوانی (با تأکید بر قصه) در افزایش حس نوع دوستی کودکان دبستانی است. طبق نظر پلوسکی^۲ (۱۳۸۵)، قصه‌گویی بنا به وضعیت هم‌زبانی و هم‌صحبتی خاص خود نوعی همدلی هم محسوب می‌شود.

1. Kiang, Moreno & Robinson

2. Plosky

برقراری رابطه‌ای صمیمانه و دوستانه بین شخص قصه‌گو و شنوندگان که بدون هیچ اجبار و دستوری ایجاد شده است و نیز زمینه‌سازی هنر درک احساسات یکدیگر و تأمین بهداشت روانی دانش‌آموزان و همچنین معلم و مربی قصه‌گو از کمترین فایده‌های این فرایند است. قصه‌گو برای القای پیام ناگزیر از ابراز یک سلسله احساسات و کنش‌های عاطفی در گفتار و رفتار خود است، و شنوندگان علاقه‌مند هم پایه‌های احساسات وی برانگیخته می‌شوند. برطرف شدن خستگی یک‌ساعته ناشی از آموزش و تدریس مسائل خشک علمی به وسیله گفتن و شنیدن یک قصه کوتاه لذتی دارد که همواره برای کودکان به یادماندنی و تأثیرگذار است (افشاری، ۱۳۸۵).

بر اساس نظریه شناختی بندورا، قصه‌گویی می‌تواند به عنوان ابزاری متناسب و تأثیرگذار بر بهبود روحیات و رفتار کودکان محسوب می‌شود که باید از سال‌های اولیه زندگی کودک در آموزش‌های غیرمستقیم از آن بهره جست. آموزش مهارت‌های گوناگون به کودکان با ارائه الگوی یادگیری رایج‌ترین روش پرورش مهارت‌های اجتماعی است که با ایجاد الگویی از رفتار اجتماعی به عنوان عامل مؤثر در فرایند آموزش کودکان در حیطه‌های گوناگون بسیار مورد استفاده قرار گرفته است. بر اساس نظریه بندورا (۱۹۸۹)، کودک می‌تواند از طریق جانشینی با قهرمان داستان همانندسازی کرده و پیامدهای رفتار خاصی را مورد تجزیه و تحلیل قرار دهد، سپس آن را الگوبرداری کرده و به کار برد (آمبروسینی^۱، ۲۰۰۰). کودکان و نوجوانان در نتیجه فراهم شدن موقعیت‌های آموزشی مناسب، می‌توانند الگوهای گذشته خود را تغییر دهند و کاستی‌ها و کمبودهای خود را در این زمینه به‌طور چشمگیری برطرف کنند (ویلگاس و ورگاس^۲، ۲۰۱۵). از آنجا که کودکان و نوجوانان در مراحل از تحول قرار دارند که در تقلید و الگوبرداری توانایی بیشتری دارند، مناسب است برای ارائه مفاهیم اخلاقی از نمونه‌ها و سرمشق‌های اخلاقی با سبک و سیاقی که میل و رغبت آنان را برانگیزد استفاده شود. درباره شیوه عملکرد قصه‌گویی می‌توان این مطلب را افزود که کودکان شرکت‌کننده در گروه آزمایش نسبت به گروه کنترل به دلیل شنیدن مکرر قصه در برنامه آموزشی خود، فضای ذهنی آماده‌تری از طریق همسان‌سازی با شخصیت‌ها و موقعیت‌های داستان برای چگونگی تعامل به

1. Ambrosini

2. Vilegas & Vargas

شیوه صحیح را با دیگران پیدا کرده‌اند، و این قضیه هم برای کودکانی که مشکلات مختلفی از این دست دارند و هم برای کودکان بدون مشکل خاص نیز صدق می‌کند و هر دو به این گونه آموزش‌های غیرمستقیم هم برای رفع مشکلات و هم بهبود خلیات احتیاج دارند.

در واقع، با مدنظر قراردادن نتایج به‌دست آمده می‌توان به این نکته رسید که اگر روش قصه‌گویی با توجه به تغییرات شیوه زندگی و حضور انواع فناوری‌ها و نیز اشتغال پدر و مادر که جای کمتری برای سرگرمی‌های توأم با آموزش شیوه صحیح رفتار باقی گذاشته است، توسط مهدهای کودک، دبستان‌ها و حتی مراکز روان‌شناسی برای آموزش متغیرهایی همچون نوع دوستی به‌طور مستمر استفاده شود، بسیاری از مشکلات رفتاری کودکان در این زمینه را می‌توان کاهش داد و چه بسا این حس در آن‌ها تقویت شود و، بنا به نظریه بندورا، موجبات حضور هرچه بهتر آن‌ها در جامعه آینده را فراهم کند. همچنین، می‌توان به این نکته اشاره داشت که اگرچه در بین روش‌ها و مطالعات تفاوت‌هایی وجود دارد، اما آنچه اهمیت دارد تأثیرات بسزای آموزش غیرمستقیم به کودکان و نوجوانان در پرورش حس نوع دوستی و عواطف همدلانه آن‌هاست که می‌تواند در انواع مراکز آموزشی تربیتی و بهداشت روانی مورد استفاده قرار گیرد. با توجه به اثربخشی برنامه آموزشی قصه‌خوانی گروهی، توصیه می‌شود که حامیان تعلیم و تربیت از جمله کانون‌های پرورش فکری کودکان، کتابخانه‌ها و مهدهای کودک و مراکز پیش‌دبستانی و ابتدایی یافته‌های این پژوهش را در راستای برنامه‌های آموزشی خود قرار دهند. یافته‌های این پژوهش می‌تواند برای والدین و سایر افراد خانواده به‌منظور ایجاد رابطه‌ای مثبت و مناسب با کودکان مؤثر باشد. همچنین، پیشنهاد می‌شود در کلینیک‌های روان‌شناسی و مراکز توان‌بخشی مخصوص کودکان از قصه‌خوانی به‌منظور تأثیرگذاری بیشتر و بهبود خدمات استفاده شود. به والدین پیشنهاد می‌شود از این روش در محیط منزل و با توجه به امکانات برای رشد جنبه‌های مختلف توانمندی‌های کودکان بهره‌گیرند. به کارگیری یافته‌های این پژوهش برای برنامه‌ریزان آموزشی به‌منظور به‌کارگیری در کتاب‌ها و برنامه آموزشی مدارس نیز مفید خواهد بود. به علاوه، استفاده از این روش به‌عنوان برنامه‌ای ثابت در محیط‌های آموزشی و منزل به‌صورت توأم می‌تواند تأثیرهای بسیاری در زمینه‌های گوناگون بر کودک داشته باشد، و لذا استفاده از آن پیشنهاد می‌شود.

منابع

- احمدی، سیروس (۱۳۸۸). بررسی نوع‌دوستی در روابط روزمره اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن. *جامعه‌شناسی ایران*، ۱۰ (۲)، ۸۷-۱۰۸.
- اصغری، فرهاد؛ اخوان، محمد؛ و قاسمی‌جونبه، رضا (۱۳۹۷). تأثیر روش قصه‌گویی بر مهارت‌های اجتماعی کودکان مبتلا به نشانگان داون. *فصلنامه سلامت روان*، ۵ (۳)، ۱۱-۱.
- افشاری، علی (۱۳۸۵). قصه قصه‌گویی و تأثیرات تربیتی آن. *پیرند*، (۳۲۷).
- بابایی‌حسن‌سرا، محدثه؛ و قلندری، محمدمهدی (۱۳۹۷). تأثیر قصه‌گویی بر گرایش منفی نسبت به والدین و پرخاشگری کودکان. *رویش روان‌شناسی*، ۷ (۳)، ۷۸-۵۳.
- پلوسکی، آن (۱۳۸۵). قصه‌گویی در خانواده (مصطفی رحمان‌دوست، مترجم) (چاپ چهارم). تهران: انتشارات مدرسه.
- خلیلی‌مقدم، تهمینه؛ حسنی، حسین؛ و رحیمی، زینب (۱۳۹۷). بررسی تأثیر هنردرمانی بر پرخاشگری نوجوانان سوادآموز مؤسسه آموزشی امیدی دوباره شهرستان لردگان. *مطالعات روان‌شناسی و علوم تربیتی*، ۴ (۴)، ۱۱۸-۱۱۴.
- رادبخش، ناهید؛ محمدی‌فر، محمدعلی؛ و کیان‌ارثی، فرحناز (۱۳۹۲). اثربخشی بازی و قصه‌گویی بر افزایش خلاقیت کودکان. *ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی*، ۲ (۴)، ۱۹۵-۱۷۷.
- رحمان‌دوست، مصطفی (۱۳۸۱). قصه‌گویی: اهمیت و راه و رسم آن (چاپ چهارم). تهران: رشد.
- رسولی، رویا؛ محمدی‌سیرت، فاطمه؛ و حسینیان، سیمین (۱۳۹۹). اثربخشی آموزش هوش هیجانی به روش قصه‌گویی بر کاهش کم‌رویی و ارتقای هوش هیجانی دانش‌آموزان دختر. *فصلنامه تعلیم و تربیت*، ۳۶ (۱)، ۱۶۹-۱۵۳.
- رضایی، الهه (۱۳۹۷). اثربخشی بازی درمانی بر کاهش کم‌رویی کودکان. *پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری*، ۳ (۱۹)، ۴۵-۵۷.
- ساروخانی، باقر (۱۳۷۰). مقدمه‌ای بر دایره‌المعارف علوم اجتماعی. تهران: کیهان.
- سلیمان‌نژاد، اکبر؛ و سودی، حورا (۱۳۹۳). بررسی تأثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی از طریق قصه‌های قرآنی بر کودکان. *روان‌شناسی و دین*، ۷ (۲)، ۹۷-۸۱.
- صالح‌زاده، اکرم (۱۳۹۱). قرص آرام‌بخش قصه‌ها (تأثیر قصه‌ها بر کاهش پرخاشگری در کودکان). رشد آموزش پیش‌دبستانی، (۱۷)، ۳۵-۳۳.
- صدیق‌سروستانی، رحمت‌الله؛ و عنبری، موسی (۱۳۸۳). باورهای خرده‌فرهنگی و مشارکت امدادی در ایران. *نامه علوم اجتماعی*، ۲۴ (۲۴)، ۱۱۶-۸۱.

علوی لنگرودی، سید کاظم؛ و رجایی، افسانه (۱۳۹۵). تأثیر برنامه درسی قصه‌گویی و نمایش خلاق بر خلاقیت و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر پایه پنجم ابتدایی در دروس انشا و هنر. پژوهش و برنامه‌ریزی، ۱۳ (۴)، ۱۲۹-۱۱۸.

کریمی، ناهید؛ مهرافزون، داریوش؛ و جعفری، علیرضا (۱۳۹۶). بررسی تأثیر آموزش مهارت‌های زندگی به روش قصه‌گویی بر مؤلفه‌های خلاقیت دانش‌آموزان ابتدایی. فصلنامه ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، ۷ (۲)، ۱۶۶-۱۴۹.

کریمی، یوسف (۱۳۸۱). روان‌شناسی اجتماعی. تهران: انتشارات ارسباران.
کهریزه، مهناز؛ رضاییان فرجی، حمید؛ و زندی‌پور، طیه (۱۳۹۷). تأثیر قصه‌گویی بر هوش اخلاقی و مؤلفه‌های آن در دانش‌آموزان دختر کلاس اول ابتدایی. فصلنامه سلامت روان کودک، ۵ (۲)، ۸۳-۷۲.
گنجه، پریسا؛ مهربانی‌زاده هنرمند، مهناز؛ داودی، ایران؛ و زرگر، یدالله (۱۳۹۴). اثربخشی مداخلات شناختی رفتاری بر کیفیت زندگی و خودکارآمدی پسران ۱۰-۱۵ ساله دارای علائم آسم شهر اهواز. مجله دست‌آوردهای روان‌شناختی، ۲۲ (۱)، ۸۸-۶۷.

میری، ملیحه؛ شریفی، شهلا؛ و استاجی، اعظم (۱۳۹۹). بررسی تأثیر قصه‌گویی بر زبان‌گفتاری کودکان مبتلا به اوتیسم (طیف خفیف تا متوسط). زبان‌پژوهی، ۱۲ (۳۴)، ۱۰۹-۱۲۹.
واحدی، مهدی؛ قلناش، عباس؛ و چرخ‌آبی، پریسا (۱۳۹۸). تأثیر آموزش مفاهیم علوم به شیوه قصه‌گویی بر مهارت‌های اجتماعی و هوش کلامی نوآموزان دوزبانه دوره پیش‌دبستانی. فصلنامه فرهنگ مشاوره و روان‌درمانی، ۱۰ (۳۸)، ۱۱۰-۸۱.

یاعلی، فاطمه؛ و گرجی، یوسف (۱۳۹۵). اسفند. بررسی اثربخشی هوش اخلاقی به روش قصه‌گویی بر افزایش رفتارهای نوع‌دوستی پسران پیش‌دبستانی شهرستان نجف‌آباد در سال تحصیلی ۹۴-۹۵. مقاله ارائه‌شده در پنجمین همایش ملی روان‌شناسی، مشاوره و مددکاری اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خمینی‌شهر، خمینی‌شهر، اصفهان، ایران. چکیده‌بازیابی شده از: <https://civilica.com/doc/728230>

یحیی‌محمودی، ندا؛ ناصح، اشکان؛ صالحی، سیروس؛ و تیزدست، طاهر (۱۳۹۲). اثربخشی آموزش گروهی مهارت‌های اجتماعی مبتنی بر قصه‌گویی بر مشکلات رفتاری برونی‌سازی‌شده کودکان. روان‌شناسی تحولی: روان‌شناسان ایرانی، ۹ (۳۵)، ۲۵۷-۲۴۹.

References

- Afshari, A. (2006). The story of storytelling and its educational implications. *Peyvand*, (327). (in Persian)
- Ahmadi, S. (2009). A study of altruism in everyday social relations and factors affecting it. *Iranian Journal of Sociology*, 10(2), 87-108. (in Persian)
- Alavi Langroody, K., & Rajaei, A. (2017). The effect of creative play and storytelling curriculum on creativity and academic performance in fifth grade girl students in composition and art lessons. *Research in Curriculum Planning*, 13(4), 118-129. (in Persian)

- Ambrosini, P., J. (2000). *Historical development*. Newburgpark, CA: Slage.
- Asghari, F., Akhavan M., & Ghasemi Jobaneh, R. (2018). Effect of Storytelling Method on Social Skills in Children with Down Syndrome. *Quarterly Journal of Child Mental Health*, 5(3), 1-11. (in Persian)
- Babaei Hassanasra, M., & Qalandari, M. (1979). The efficacy of story in gravitation of children toward their parents and aggression of primary students. *Rooyesh-e-Ravanshenasi*, 7(3), 53-78. (in Persian)
- Bandura, A. (1989). Human agency in social cognitive theory. *American psychologist*, 44(9), 1175.
- Beaman, A. L., Barnes, P. J., Klentz, B., & McQuirk, B. (1978). Increasing helping rates through information dissemination: Teaching pays. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 4(3), 406-411.
- Dissertation, West Virginia University.
- Drumm, M. (2013). *The role of personal storytelling in practice*. Institute for Research and Innovation in Social Services. Retrieved from <https://www.iriss.org.uk/resources/insights/role-personal-storytelling-practice>
- Elwell, F. (2002). The sociology of C. Wright Mills. *Qualitative Sociology*, 25(3), 337-343.
- Ganjeh, P., Mehrabizadeh Honarmand, M., Davoudi, I., & Zargar, Y. (2015). The Effectiveness of Cognitive-behavioral Intervention on the Quality of Life and Self-efficacy in 10-15 Year Boys with Asthma Symptoms in Ahvaz. *Journal of Psychological Achievements*, 22(1), 67-88. (in Persian)
- Goodman, R., Ford, T., Simmons, H., Gatward, R., & Meltzer, H. (2000). Using the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) to screen for child psychiatric disorders in a community sample. *The British journal of psychiatry*, 177(6), 534-539.
- Heffner, M. (2003). Experimental support for the use of story-telling to guide behavior (Unpublished doctoral dissertation). West Virginia University, Morgantown, West Virginia.
- Izzah, L. & Mutiarain, R. (2015). The power of storytelling in teaching English to young learners. *1st international seminar childhood care and education at Muhammadiyah University of prof. Dr. Homka*, vol: 1.
- Jia, F., & Krettenauer, T. (2017). Recognizing moral identity as a cultural construct. *Frontiers in Psychology*, 8, 412.
- Kahrizeh, M., Rezaeian Faraji, H., & Zandipour, T. (2018). The effect of storytelling on moral intelligence and its components in primary school female students. *Quarterly Journal of Child Mental Health*, 5(2), 72-83. (in Persian)
- Karimi, N., Mehrafzoon, D., & Jafari, A. (2017). Effects of teaching life skills through storytelling on the creativity components of elementary students. *Innovation and Creativity in Human Sciences*, 7(2) 149-166. (in Persian)
- Karimi, Y. (2002). *Social Psychology*. Tehran: Arasbaran Press. (in Persian)
- Khalili Moghadam, T., Hasani, H., & Rahimi, Z. (2018). The effect of art therapy on the aggression of the adolescents in the Institute of Omidi Dobareh, Lordegan County. *Psychological and Educational Studies*, 4(4), 114-118. (in Persian)

- Kiang, L., Moreno, A. J., & Robinson, J. L. (2004). Maternal preconceptions about parenting predict child temperament, maternal sensitivity, and children's empathy. *Developmental psychology*, 40(6), 1081.
- Koch, T. (1998). Story telling: is it really research?. *Journal of advanced nursing*, 28(6), 1182-1190.
- Latane, B., & Darley, J. M. (1970). *The Unresponsive Bystander, Why Doesn't Help?* New York: Appleton-Century-Crofts.
- Lippa, R. (1994). *Introduction to social psychology*. California: Brooks/Cole Publishing Company.
- Miri, M., Sharifi, S., & Estaji A. (2020). The Effect of storytelling on the spoken Language of Children with autism (mild to moderate spectrum). *Zabanpazhuhi (Journal of Language Research)*, 12(34), 109-129. (in Persian)
- Pellowski, A. (2006). *The family storytelling handbook: How to use stories, anecdotes, rhymes, handkerchiefs, paper, and other objects to enrich your family traditions*. (Mostafa Rahmandoust, Trans.; 4th ed.). Tehran: Madreseh Press (Original work published 1987). (in Persian)
- Polkinghorne, D. E. (2007). Validity issues in narrative research. *Qualitative inquiry*, 13(4), 471-486.
- Radbakhsh, N., Mohammadyfar, M., & Kian Ersi, F. (2013). Comparing the effectiveness of play and storytelling on increasing children's creativity. *Innovation and Creativity in Human Sciences*, 2(4), 177-195. (in Persian)
- Rahmandoust, M. (2002). *Storytelling: Its Importance and know-how* (4th ed.). Tehran: Roshd. (in Persian)
- Rasooli, R., Mohammadisirat, F., & Hosseyniyaan, S. (2020). The effectiveness of teaching through storytelling as a way of improving emotional intelligence and reducing bashfulness among female students. *Quarterly Journal of Education*, 36(1) 153-169. (in Persian)
- Rezaei, E. (2018). The effectiveness of play therapy on reducing shyness in children. *Journal of New Advances in Behavioral Sciences*, 3(19), 45-57. (in Persian)
- Salehzadeh, A. (2012). The Relaxing Tablet of Tales (The effect of tales on reducing aggression in children). *Early Childhood Education*, (17), 33-35. (in Persian)
- Sarokhani, B. (1991). *Introduction to the Encyclopedia of Social Sciences*. Tehran: Kayhan. (in Persian)
- Schank, R. C., & Abelson, R. P. (1995). Knowledge and Memory: The Real Story. In *Knowledge and Memory: The Real Story* (pp. 1-85). Lawrence Erlbaum Associates.
- Scott, N., & Seglow, J. (2007). *Altruism*. New York: McGraw- Hill Education.
- Seddiq Sarvestani, R., & Anbari, M. (2004). Subcultural beliefs and relief participation in Iran. *Journal of Social Science Letter*, 24(24), 81-116. (in Persian)
- Simmons, R. G. (1991). Presidential address on altruism and sociology. *The Sociological Quarterly*, 32(1), 1-22.

- Soleymannejad, A., & Sudi, H. (2014). An inquiry into the effects of referring to Quranic stories for teaching social skills on children. *Ravanshenasi Va Din*, 7(2), 81-97. (in Persian)
- Sprafkin, J. N., Liebert, R. M., & Poulos, R. W. (1975). Effects of a prosocial televised example on children's helping. *Journal of Experimental Child Psychology*, 20(1), 119-126.
- Squires, K. E., Lugo-Neris, M. J., Peña, E. D., Bedore, L. M., Bohman, T. M., & Gillam, R. B. (2014). Story retelling by bilingual children with language impairments and typically developing controls. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 49(1), 60-74.
- Theune, M., Linssen, J., & Alofs, T. (2013, November). Acting, playing, or talking about the story: an annotation scheme for communication during interactive digital storytelling. In *International Conference on Interactive Digital Storytelling* (pp. 132-143). Springer, Cham.
- Vahedi, M., Gholtash, A., & Charkhabi, P. (2019). The effect of teaching concepts of science in the storytelling method on social skills and verbal intelligence of bilingual pre-school students. *Counseling Culture and Psychotherapy*, 10(38), 81-110. (in Persian)
- Villegas de Posada, C., & Vargas-Trujillo, E. (2015). Moral reasoning and personal behavior: A meta-analytical review. *Review of General Psychology*, 19(4), 408-424.
- Yaali, F., & Gorji, Y. (2017, February). *Investigating the effectiveness of moral intelligence by storytelling method on increasing kindred behaviors of preschool boys in Najafabad in 95-94*. Paper presented at the Fifth National Conference on Psychology, Counseling and Social Work, Islamic Azad University, Khomeyni Shahr Branch, Khomeyni Shahr, Isfahan, Iran. Abstract retrieved from <https://civilica.com/doc/728230> (in Persian)
- Yahya Mahmoudi, N., Naseh, A., Salehi, S. & Tizdast, T. (2013). The effectiveness of group story-based social skills training on children externalizing behavior problems. *Journal of Developmental Psychology: Iranian Psychologists*, 9(35), 249-257. (in Persian)